

България

Резюме

Конституцията гарантира свобода на религията и на съвестта. Вероизповеданията могат да практикуват религията си без да се регистрират, но регистрираните се ползват с известни предимства, включително правото да получават финансиране от държавата, да поддържат свои училища и лечебни заведения, както и да бъдат освобождавани от данък върху притежаваните имоти. По Конституция Източното православие е признато за „традиционна“ религия на държавата, а законът освобождава Българската православна църква (БПЦ) от изискването за регистрация. Продължи повторното разглеждане на делото срещу 13 регионални религиозни водачи по обвинения в разпространение на салафитски ислям, както и наказателното производство срещу 14 мюсюлмани от ромски произход, обвинени в пропагандиране на антидемократична идеология, подбудителство към война и подпомагане на чуждестранни бойци. През юни Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) постанови, че отхвърлянето от правителството на заявката за регистрация, подадена от мюсюлманската общност Ахмадия, представлява нарушение на религиозните свободи. Свидетелите на Йехова съобщиха за продължаващи физически нападения и психически тормоз, както и за неспираща кампания срещу тях от членове на парламентарно представената коалиция „Обединени патриоти“.

Продължи забраната за носене на религиозни символи в училищата. Малцинствени религиозни групи съобщаваха за зачестяващи забрани на местно ниво срещу религиозния проселитизъм и разпространението на религиозна литература. Мюсюлманската общност сигнализира за пречки при издаването на разрешителни за строеж на нови храмове и реституирането на имоти, конфискувани от комунистическия режим. Протестанти и други малки вероизповедания съобщиха за дискриминация от страна на държавни служители. Еврейски организации изразиха загриженост относно неспособността на държавата да преследва засилващия се антисемитизъм в социалните медии. Неправителствени организации (НПО) и малцинствени религиозни групи изразиха загриженост във връзка с предложени законопроекти, ограничаващи религиозните дейности. Правителството създаде позицията национален координатор за борба с антисемитизма и прие работното определение за антисемитизъм на Международния алианс за възпоменание на Холокоста (МАВХ).

Мюсюлмани, мормони и свидетели на Йехова сигнализираха за множество случаи на физически нападения, тормоз и заплахи срещу членове на техните общности. Протестантски пастори съобщиха за тормоз от страна на православни свещеници, твърдящи, че пасторите представлявали „секти“. Главното мюфтийство обвини правителството за финансовите затруднения, довели до неспособността му да изплаща възнаграждения на имамите. Въпреки протестите, довели до отказ на официално разрешение за провеждане на ежегодния марш в чест на пронацисткия деец от годините на Втората световна война (ВСВ) Христо Луков, маршът се проведе. Еврейски НПО изразиха загриженост относно зачестяващите случаи на подстрекателство към омраза и други прояви на антисемитизъм. Според Свидетелите на Йехова някои медии продължават да представят изопачено тяхната дейност и да насърчават тормоза срещу тях. Мюсюлмани, евреи и Свидетели на Йехова съобщиха за случаи на вандализъм срещу тяхно имущество. Християнски и мюсюлмански групи проведоха възпоменателни събития за насърчаване на религиозна толерантност.

В срещите си с държавни служители от Дирекция „Вероизповедания“, администрацията на Омбудсмана, Комисията за защита от дискриминация, местните власти и правоприлагащите органи посолството на САЩ редовно обсъждаше случаи на дискриминация по религиозен признак, тормоз срещу религиозни малцинства и законодателни инициативи, налагащи ограничения върху религиозната дейност. Посланикът на САЩ изрази протест срещу марша в памет на Христо Луков, а посолството направи изявление, осъждащо подбудителството към омраза и насилие. В своите речи на публични събития и в срещите си с религиозни групи и НПО посланикът призоваваше към толерантност и припомняше уроците на Холокоста. С главния мюфтия и районния мюфтия на Кърджали посланикът обсъди реституцията на исторически имоти, проекти за законодателни актове, налагащи ограничения върху религиозните свободи, и други предизвикателства пред мюсюлманската общност. Служители на посолството се срещаха с малцинствени религиозни групи, включително еврейски, мюсюлмански, мормонски, католически, протестантски, арменски и Свидетелите на Йехова, за да обсъдят тяхната загриженост относно съществуващите ограничения върху дейността им и предложенията на политически дейци за налагане на допълнителни ограничения. През март посолството бе съдомакин на семинар по религиозна толерантност, на който се събраха религиозни водачи, държавни служители и НПО. Също през март, в Деня на толерантността и междуетническата подкрепа в Кърджали посланикът направи изказване за важноста да се надгражда традиционната религиозна толерантност в страната.

Раздел I. Демография на вероизповеданията

По оценка на правителството на САЩ, населението на страната е 7.1 милиона (приблизителни данни към юли 2017 г.). Според преброяването от 2011 г., 76% от населението се определят като източноправославни християни, повечето принадлежащи към БПЦ. Според същото преброяване, втора по големина религиозна група са мюсюлманите, съставляващи приблизително 10% от населението, следвани от протестанти (1.1%) и католици (0.8%). Пак по данни от преброяването, православни християни от Арменската апостолическа православна църква (ААПЦ), евреи, Свидетели на Йехова, бахаи, както и представители на Църквата на Исус Христос на светиите от последния ден (мормони), на Международното общество за Кришна съзнание, на Шри Чинмой Център, на Бялото братство и други заедно съставляват 0.2% от населението; 4.8% от анкетираните са заявили, че нямат религия, а 7.1% не са посочили такава.

Някои религиозни малцинства са концентрирани по географски признак. Много мюсюлмани, включително етнически турци, роми и помаци (потомци на български славяни, приели исляма по време на османското владичество), населяват Родопите по протежение на южната граница с Гърция и Турция. Мюсюлмани от турския и ромския етнос живеят на големи групи в североизточна България и по Черноморието. Известен брой роми, наскоро приели исляма, живеят в градове като Пловдив и Пазарджик в Централна България. Според преброяването, близо 40% от католиците живеят в или около Пловдив. В преобладаващата си част, немногочислената еврейска общност живее в София, Пловдив и по Черноморието. Протестантите са разпръснати из цялата територия на страната, но доколкото много роми са приели протестантизма, те са по-многочислени в области със значително ромско население. Приблизително 80% от градското население и 62% от населението на селските райони се определят като православни християни. Близо 25% от селското население се определят като мюсюлмани, сравнено с 4% от населението на градовете.

Раздел II. Състояние на спазването на религиозните свободи от държавата

Правна рамка

Конституцията провъзгласява като неприкосновени свободата на съвестта и избора на религиозна или нерелигиозна, забранява дискриминацията по религиозен признак и задължава държавата да подпомага поддържането на толерантност и взаимно зачитане между вярващи от различни вероизповедания, както и между вярващи и

невярващи. В нея се посочва, че не може да има ограничения пред упражняването на която и да било религия, както и че религиозните убеждения, институции и общности не бива да се използват за политически цели. Конституцията ограничава свободата на религията дотолкова, доколкото нейното упражняване не е във вреда на националната сигурност, общественения ред, здравето и морала, както и в ущърб на правата и свободите на околните. Тя постановява също така, че никой не може да бъде освободен от задълженията, вменени му от Конституцията или закона, на основание на религиозните си или други убеждения. Конституцията предвижда също така отделянето на религиозните институции от държавата и забранява формирането на политически партии по религиозен признак, както и на организации, подстрекаващи към религиозна вражда. Законът не допуска каквито и да било привилегии, основани на религиозна принадлежност.

Конституцията посочва източното православие като традиционна религия за страната. Законът конституира БПЦ като правен субект, като я освобождава от задължението за съдебна регистрация, каквато е задължителна за всички останали религиозни групи, желаещи да получат статут на юридическо лице.

Наказателният кодекс предвижда до три години лишаване от свобода за участници в нападения срещу отделни лица и групи по причина на религиозната им принадлежност. Подстрекателите и водачите на такова нападение могат да получат присъди до шест години лишаване от свобода. Възпрепятстващите други лица в изповядване на вярата си или в извършване на религиозни ритуали и богослужения, както и такива, които принуждават други лица да участват в религиозни ритуали и богослужения, могат да бъдат осъдени на лишаване от свобода за срок до една година. Нарушаването на правото на лице или група да придобие или упражнява религиозно убеждение се наказва с глоба от 100 до 300 лева. Ако нарушението е извършено от юридическо лице, глобата може да бъде в размер от 500 до 5000 лева.

За да бъдат признати на национално равнище, законът изисква от вероизповеданията, с изключение на БПЦ, регистрация в Софийски градски съд. Заявките за регистрация трябва да включват: наименование и официален адрес на вероизповеданието; описание на неговите религиозни убеждения и богослужение, организационна структура и структурни звена, ред за управление, органи и мандатност; списък на официалните представители и реда на тяхното избиране; реда на свикване на събрания и взимане на решения; както и информация относно финансите и

имуществото му и процедурата на прекратяване на дейността му и обявяването му в ликвидация. По искане на съда Дирекция „Вероизповедания“ към Министерския съвет предоставя експертно становище по регистрацията. Подалите заявка за регистрация имат право да обжалват отказа на такава пред Софийския апелативен съд и впоследствие пред Върховния касационен съд. Законът не изисква официална регистрация от местните клонове на регистрирани вероизповедания, а единствено да уведомят местните власти за националната регистрация на съответната група. Законът забранява регистрацията на различни групи под едно и също наименование на едно и също място. Освен БПЦ има още 168 регистрирани вероизповедания.

Законът задължава държавата да осигурява финансиране за всички регистрирани вероизповедания, макар да няма законово изискване относно разпределението на средствата между групите. Регистрираните групи имат право да извършват богослужения, да притежават активи като молитвени домове и гробища, да предоставят здравни, социални и образователни услуги, да бъдат освобождавани от имотен данък, както и да участват в търговски предприятия.

Нерегистрирани вероизповедания имат право да осъществяват религиозна дейност, но не ползват привилегиите, дадени на регистрираните групи, като достъп до държавно финансиране и право да притежават имущество, да откриват финансови сметки на свое име, да поддържат училища и лечебни заведения, да бъдат освобождавани от имотен данък и да продават стоки с религиозен характер.

Законът ограничава носенето на публично място на покриващи лицето елементи на облеклото, като предвижда глоба от 200 лева за първо нарушение и 1500 лева за последващи нарушения.

Законът позволява на регистрираните, но не и на нерегистрирани вероизповедания да издават, внасят и разпространяват религиозни материали. Законът не ограничава проселитизма както от регистрирани, така и от нерегистрирани групи. Някои общински наредби обаче изискват притежаването на местно разрешително за разпространение на религиозна литература на публични места, а някои общини са приели местни наредби за ограничаване на религиозното проповядване.

По закон всички държавни и общински училища на всички равнища имат право, но не и задължение да преподават историческите, философските и културните аспекти на религията и да запознават учениците си с нравствените ценности на различните

вероизповедания като част от основното учебно съдържание. Всяко училище има право да преподава което и да било регистрирано вероизповедание в специални курсове като част от свободно избираемото учебно съдържание по желание на поне осем ученика и при наличие на учебници и преподаватели. Министерството на образованието и науката одобрява и предоставя учебници за тези специални курсове по религия. Ако дадено публично училище не е в състояние да заплаща на преподавател по религия, то има право да приеме спонсорство от частен дарител или да ползва учител от регистрирано вероизповедание. Законът позволява също така на регистрираните вероизповедания да поддържат свои духовни училища и висши училища, стига да отговарят на държавните стандарти за светско образование.

Комисията за защита от дискриминация е независим държавен орган, натоварен с превенция и защита срещу дискриминация, включително по религиозен признак, и осигуряване на равни възможности. Тя функционира като граждански съд, който се произнася по жалби за дискриминация; нейните решения могат да бъдат обжалвани пред административните съдилища. Ако комисията поеме даден случай, тя го възлага на състав от експерти, след което го разглежда на открито заседание. При установяване на проява на дискриминация, комисията може да налага глоби от 250 до 2000 лева. При повторно нарушение комисията може да удвои размера на глобата. Районните съдилища също могат да разглеждат граждански дела за дискриминация по религиозен признак.

Със закон е създадена институцията независим омбудсман, изпълняващ функциите на обществен застъпник на граждани, които смятат, че държавните или общински власти или доставчици на обществени услуги са нарушили с действие или бездействие техните права и свободи, включително свързани с религията. Омбудсманът може да изисква информация от властите, да изпълнява посреднически функции при разрешаване на спорове, да прави предложения за прекратяване на съществуващи практики, да сезира прокуратурата и да иска от Конституционния съд премахването на законови разпоредби, които счита за противоконституционни.

Наказателният кодекс предвижда до три години лишаване от свобода за формиране на „политическа организация на религиозна основа“ или за използване на църква или религия за разпространение на пропаганда срещу държавната власт и нейните дейности. НК забранява пропагандирането и подбуждането към дискриминация на религиозна или друга основа, към насилие или омраза „чрез слово, печатни или други

медии, посредством електронни информационни системи или другояче", както и религиозно мотивирани нападения или увреждане на имущество. Всяко от тези закононарушения се наказва с лишаване от свобода за срок от една до четири години и глоба от 5000 до 10000 лева, както и с „обществено порицание“. Оскверняването на религиозни символи или обекти, включително молитвени домове и гробове, се наказва с лишаване от свобода за срок до три години и глоба от 3000 до 10000 лева.

Законът позволява на чуждестранни религиозни служители да бъдат издавани разрешения за продължително пребиваване.

България е страна по Международния пакт за граждански и политически права.

Практики на държавата

В Пловдивския апелативен съд продължи повторното разглеждане на делото срещу 13 мюсюлмански водачи, обвинени в разпространение на антидемократична идеология (според обвинението - салафитски ислям). В Пазарджишкия окръжен съд продължи наказателното производство срещу 14 мюсюлмани от ромски произход по обвинение в разпространение на антидемократична идеология, подбудителство към война и подпомагане на ИДИЛ. Свидетели на Йехова съобщиха, че физическите нападения и тормозът срещу тях продължават, включително неспирна кампания в медиите срещу тях от страна на членове на парламентарно представената коалиция „Обединени патриоти“. Училищата продължиха да забраняват носенето на религиозни символи, включително забрадки и кръстчета. Свидетели на Йехова и други малцинствени религиозни групи съобщиха, че все по-голям брой общини приемат наредби, ограничаващи тяхната дейност, по-специално проселитизма и разпространението на религиозна литература. Мюсюлманската общност съобщи за пречки при издаването на разрешителни за строеж за нови храмове; исквете им за реституция на имоти останаха висящи до изясняване от съда дали Главното мюфтийство е законен правоприемник на отнетото имущество. ЕСПЧ постанови, че отказът на държавата да регистрира мюсюлманската общност Ахмадия съставлява нарушение на клаузата за свобода на религията в Европейската конвенция за правата на човека. Еврейски организации изразиха загриженост относно неспособността на държавата да потърси съдебна отговорност за засилващия се антисемитизъм в социалните медии. НПО и малцинствени религиозни групи изразиха загриженост във връзка с предложени законопроекти, ограничаващи религиозната дейност, включително такъв за

криминализиране на „радикален Ислям“. Правителството създаде позицията национален координатор за борба с антисемитизма и възприе международно приетата работна дефиниция за антисемитизъм.

Към края на годината в Пловдивския апелативен съд продължаваше повторното разглеждане на делото срещу Ахмед Муса и още 12 мюсюлмани, обвинени в разпространение на салафитски ислям (определен от обвинението като антидемократична идеология). През юли 2016 г. Върховният апелативен съд бе отменил осъдителната присъда срещу Муса за проповядване на салафитски ислям и анулирал административната санкция срещу останалите 12 мюсюлмани, като бе разпоредил на Пловдивския апелативен съд да разгледа повторно делото.

Паралелно с това към края на годината в Пазарджишкия окръжен съд продължиха изслушванията по делото срещу 14 мюсюлмани от ромски произход, сред които и Ахмед Муса, по обвинения в оказване на подкрепа за ИДИЛ, подпомагане на чужди бойци и пропагандиране на антидемократична идеология и подбуждателство към война. Муса, на когото по време на съдебното производство бе наложена мярка задържане под стража, бе освободен под гаранция през ноември; други 12 обвиняеми останаха под домашен арест, а 14-та обвиняема беше оставена на свобода с мярка подписка.

На 15 юни ЕСПЧ прие единодушно решение, според което българското правителство е нарушило чл. 9 (свобода на вероизповеданието) във връзка с чл. 14 (свобода на сдружаване) от Европейската конвенция за правата на човека, отказвайки регистрацията на мюсюлманската общност Ахмадия. Първоначално Румен Методиев, към когото впоследствие се присъединяват и други, беше подал заявление за регистрация през 2007 г. и получил отказ от Софийския градски съд след негативно становище от Дирекция „Вероизповедания“ към Министерския съвет. Според ЕСПЧ в доклада на дирекцията се казва, че Ахмадия били „известни с религиозна нетолерантност, отказ от модерност и полигамия, и били считани за секта от останалите мюсюлмани“. През 2008 г., след като Софийският апелативен съд и Върховният касационен съд потвърдиха отказа, Методиев обжалва пред ЕСПЧ. ЕСПЧ постанови на Методиев да бъде изплатено от държавата обезщетение в размер на 4000 евро. Съдът се произнесе, че констатираното нарушение представлява достатъчна компенсация за вредите, понесени от останалите ищци. Към края на годината мюсюлманската общност Ахмадия оставаше нерегистрирана.

Членове на малцинствени религиозни групи като мормони и Свидетели на Йехова продължиха да съобщават за случаи, при когато държавата не е потърсила наказателна отговорност от лица, по-конкретно членове на политическите партии Национален фронт за спасение на България (НФСБ) и Вътрешна македонска революционна организация (ВМРО), за физически нападения и психически тормоз срещу техни членове.

На 19 юли, по информация от Свидетелите на Йехова, членът на партия ВМРО и общински съветник от Враца Марин Цветков се приближил на улицата към двама свидетели на Йехова и се опитал да преобърне количката им, пълна с литература. Според Свидетелите на Йехова това бил деветият случай на тормоз от страна на Цветков. Според тях полицията провела разговор с Цветков, но не предприела други действия след инцидента.

През август Върховният касационен съд отмени решение от 2015 г. на Софийския апелативен съд, потвърждаващо оспорването от бившия главен мюфтия Недим Генджев на легитимността на проведената през 2011 г. извънредна конференция, избрала Мустафа Алиш Хаджи за главен мюфтия. Към края на годината Генджев продължаваше да оспорва по съдебен път избора на Хаджи, който бе потвърден от редовна конференция на мюсюлманската общност през 2016 г.

Комисията за защита от дискриминация и повечето училища продължиха да тълкуват закона, отказващ привилегии, основани на религиозна принадлежност, като забрана за показване на каквито и да било религиозни символи в държавните и общинските училища, включително носенето на забрадки и кръстове.

Правителството заяви, че ще продължава да работи тясно с групи, представляващи православието, ханефитския сунитски ислям, юдаизма и католицизма, всяка от които то признава за заемаща историческо място в националната култура.

Държавният бюджет предвижда 5 милиона лева за изграждане и поддръжка на религиозни обекти и свързани с тях разходи, включително 3,76 милиона лева за БПЦ, 360000 лева за мюсюлманската общност, по 50000 лева за Католическата църква, за ААПЦ и за еврейската религиозна общност. В бюджета също така бяха определени 80000 лева, разпределени между други 15 регистрирани деноминации, подали заявки за финансиране до Дирекция „Вероизповедания“. Дирекцията заяви, че целта ѝ е да направи така, че вероизповедания, които в миналото не са получавали финансиране,

да получат такава, ако подадат заявка. Освен това в държавния бюджет бяха предвидени 450000 лева за поддръжка на религиозни обекти с национално значение, 50000 лева за публикуване на религиозни книги и изследвания, и 15000 лева за Националния съвет на религиозните общности. Същевременно бяха оставени 150000 лева в резервен фонд, включително 15000 лева за актуализиране на електронния регистър и цифровата база данни на религиозните обекти в страната.

Малцинствени религиозни групи сигнализираха за поне 40 общини, или с близо 70% повече, отколкото през 2016 г., в които са приети наредби, забраняващи проселитизма по домовете и разпространението на религиозна литература. Сред тях са областните центрове Варна, Враца, Кърджали, Кюстендил, Пазарджик, Плевен, Русе, Силистра, Сливен, Стара Загора, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол.

Така например Свидетели на Йехова съобщиха за много общини, в които има приети наредби, ограничаващи религиозната им дейност, включително такива, с които им се забранява да изразяват публично религиозните си убеждения и да извършват, според формулировката, използвана в наредбите, „религиозна агитация по улиците на градовете“, да разпространяват безплатни печатни материали, както и да посещават граждани в домовете им – нещо, което често се описва като „религиозна пропаганда“. Те цитираха множество случаи, в които полицията е глобявала, заплашвала, предупреждавала и съставяла актове на отделни техни членове за нарушение на въпросните наредби. Така например на 19 юли двама униформени полицаи спряли двама свидетели на Йехова, които разговаряли с хора на улицата в Обзор, и им заявили, че дейността им е незаконна, като заплашили да ги арестуват, ако не престанат.

Понякога общините налагаха глоби на индивидуални членове на Свидетелите на Йехова, въпреки че местните наредби не съдържат ограничения върху религиозната дейност. Общините наложиха 10 глоби на Свидетели на Йехова, които обжалваха девет от тях, а съдилищата отмениха осем от деветте. Така например на 23 юни и на 7 юли служители на Столична община съставиха актове за непозволена търговска дейност на Свидетели на Йехова, разпространявали религиозна литература, като им наложилха глоби от по 100 лева за нарушаване на правилата за провеждане на спортни, културни и други масови прояви. На 24 ноември Софийският административен съд отмени юнската глоба; към края на годината юлската все още беше в процедура на обжалване.

Представители на Свидетели на Йехова съобщиха, че направени препоръки от Дирекция „Вероизповедания“ или от омбудсмана срещу ограниченията, наложени от общините върху религиозната дейност, остават без последствия. Свидетели на Йехова обжалваха осем наредби в административните съдилища, като спечелиха и осемте дела. Съдилищата се произнесоха, че наредбите са в нарушение на Конституцията на страната, като ги обявиха за недействителни. Общините обжалваха в три от осемте случая; към края на годината все още нямаше решение по жалбите им. Според Свидетели на Йехова научавайки за съдебните решения, отменящи наредби на други места, община Асеновград е отменила ограниченията върху проселитизма по домовете и разпространението на религиозна литература.

Представители на мюсюлманско вероизповедание продължаваха да съобщават за липса на съдействие от страна на властите по реставрацията и поддръжката на исторически джамии като Макбул Ибрахим Паша в Разград, обявени за паметници на културата от национално значение и стопанисвани от Министерството на културата.

Мюсюлмански водачи сигнализираха, че община Гоце Делчев продължава да отказва разрешително за строеж на джамия с мотива, че парцелът е заделен за търговски център. Те съобщиха също, че Столична община продължава да отказва разрешително за изграждане на втора джамия в София с мотива, че молбата за разрешително за строеж все още не била пълна. През август ВМРО обяви, че ще се противопоставя на всякакви опити за изграждане на нова джамия в София, която според тях щяла „да измени силуета на града като столица, която държи на своята история и ценности“. Към края на годината нямаше сведения за по-нататъшно развитие и по двата случая.

Водачи на Католическата църква се оплакаха от отказа на Столична община да признае религиозния статут на един манастир на нейна територия, като вместо това го третира като жилищна сграда, подлежаща на облагане с данъци, от които иначе манастирът би бил освободен.

Главното мюфтийство събщи, че към края на годината няма напредък по неговия иск, подаден пред Софийския градски съд, за признаването му за законен правопреемник на имотите на мюсюлманските религиозни общности от 40-те години на миналия век, експроприирани от комунистическото правителство. До извършването на преглед по реда на надзора за установяване на законния правопреемник, държавата продължи да оставя без последствия всички реституционни претенции на Главното мюфтийство.

През годината държавата не реституира каквито и да било имоти на Католическата църква. Църквата съобщи, че от влизането в сила на закона за реституцията през 1992 година властите са ѝ върнали приблизително 50% от имотите, към които има реституционни претенции.

Според Обединени евангелски църкви (ОЕЦ) – група, представляваща девет отделни протестантски църкви и три обединения на петдесатни, баптистки и съборни църкви – Съюзът на народните читалища, издържано от държавния бюджет сдружение на културно-просветните центрове на общностно равнище в цялата страна, забранява на членуващите в него читалища да отдават под наем помещения на протестанти за извършване на религиозната им дейност, понеже съюзът ги смята за „секти“.

През април Кърджалийският административен съд отмени отказа на Комисията за защита от дискриминация да уважи подадена от мюсюлмани жалба срещу липсата на ястия без свинско месо в менюто на държавни и общински детски градини, училища и болници. Министерството на здравеопазването и Община Кърджали бяха подкрепили становището на Комисията, че изборът на храна в такива заведения трябва да се обуславя от здравословни съображения. Съдът постанови, че комисията не е представила свидетелства за евентуални отрицателни последици за здравето от заместването на свинското с друго месо, и ѝ разпореди да преразгледа случая.

Правителството продължи да разрешава религиозното забраждане на официални снимки за национални лични документи, стига да се виждат и двете уши и 1 сантиметър от косата.

Местният ложа на еврейската организация „Бней Брит“ направи многократни изказвания пред медиите за това, че водещи политици от трите политически партии в състава на коалицията „Обединени патриоти“ са извършвали антисемитски актове и са назначавали на публични длъжности лица, изповядващи неонацистки възгледи. На 17 май заместник-министърът на регионалното развитие Павел Тенев подаде оставка, след като в социалните мрежи се появи негова снимка отпреди девет години, на която отдава чест пред восьчна фигура на нацистки офицер в парижки музей. Вицепремиерът Валери Симеонов защити Тенев с коментара, че като студент през 70-те години самият той бил посетил концентрационния лагер Бухенвалд и може да си е направил „майтапчийски снимки“ там. На 18 май се появиха подобни снимки и на Иво Антонов, директор на дирекция в Министерството на отбраната, отправящ нацистки поздрав на

фона на германски танк, но те не доведоха до оставката му. Антонов се извини публично и министърът на отбраната отказа да го уволни въпреки искането на министър-председателя.

Според еврейски организации държавата отказва да търси съдебна отговорност от лица и организации, разпространяващи антисемитска пропаганда в интернет, въпреки събрания от полицията доказателствен материал. Така например през декември групата „Национална съпротива“, оглавявана от Благовест Асенов, публикува на страницата си във Фейсбук изявление, което отчасти гласи: „Евреите са сторили много зло на човечеството, но началото ... беше убийството на Христос! ... те са ... били най-големите поддръжници на покварата и злото ... те са служили като острие на Сатаната срещу човека и християните.“

Според Свидетели на Йехова водената срещу тях кампания от НФСБ и ВМРО – две от партиите, членуващи в коалицията „Обединени патриоти“ – е продължила през цялата година. Така например през януари в Елхово, през февруари в Мездра и през юли във Враца членове на ВМРО са оспорвали правото на Свидетели на Йехова да разпространяват литература и са ги заплашвали, като в един случай са казали на мисионерите: „Никой не може да ви спаси“.

Вицепремиерът Красимир Каракачанов, лидер на ВМРО, заемащ и поста министър на отбраната, заяви в няколко публични интервюта, че трябва да се приеме закон, забраняващ чуждестранното финансиране на вероизповедания и ограничаващ възможностите чужденци да извършват религиозна дейност в страната. Той предложи също така Висшият ислямски институт да подготвя имами по одобрено от държавата учебно съдържание. Водачите на много религиозни групи, сред които мюсюлмани, католици, протестанти, евреи, православни арменци, мормони и Свидетели на Йехова, изразиха загриженост относно предлаганите от Каракачанов ограничения.

На 6 декември Народното събрание прие на първо четене законопроект на коалицията „Обединени патриоти“ за изменения в Наказателния кодекс, криминализиращи „радикалния ислям“. В законопроекта се съдържа определение за радикален ислям като идеология, призоваваща към установяване на халифат, налагане на законите на Шериата и насилствено налагане на ислямските религиозни принципи и норми. Мюсюлмански водачи и НПО разкритикуваха предложението с мотива, че стигматизира и дискриминира мюсюлманите и религиозната вяра въобще. Към края на годината

предложението още не бе минало на второ четене в Народното събрание, каквото се изисква, преди да придобие законова сила.

През май президентът Румен Радев, продължавайки установената от неговия предшественик традиция, бе домакин на вечеря „ифтар“, на която присъстваха религиозни водачи, политици, представители на академичните среди, дипломати и бежанци. На вечерята Радев заяви пред участниците, че различният етнически и религиозен произход не разделя страната, а я обогатява и развива още повече нейната идентичност.

През май статутът на България в Международния алианс за възпоменание на Холокоста (МАВХ) бе повишен от наблюдател в „страна-лиазон“. В съответствие с подадената заявка за пълноправно членство в МАВХ на 18 октомври правителството определи заместник-министъра на външните работи Георг Георгиев за Национален координатор за борба с антисемитизма, като възприе и работното определение за антисемитизъм на МАВХ. На среща с израелския посланик през ноември Георгиев заяви, че властите ще продължат да санкционират проявите на антисемитизъм „с цялата необходима строгост“, като добави, че „такива действия не са присъщи на българския народ“. Също през ноември Министерството на външните работи излезе с декларация, заклеймяваща актовете на антисемитизъм и нетолерантност, след като вандали изрисуваха антисемитски надписи върху два паметника на Съветската армия.

В изпълнение на меморандум, подписан през 2016 г. между Министерството на образованието и израелския мемориал „Яд Вашем“, всяка година в образователна програма по въпросите на Холокоста се обучаваха по 20-25 преподаватели по история. През есента междуведомствена комисия започна работа с издатели на учебници за осъвременяване на учебното съдържание относно Холокоста и историята на евреите в България.

Раздел III. Състояние на зачитането на религиозните свободи от обществото

Мюсюлмани, Свидетели на Йехова и мормони съобщиха за множество случаи на физически нападения, психически тормоз и заплахи. Две непълнолетни момичета нападнаха съпругата и дъщерите на заместник-главния мюфтия. Протестантски пастори съобщиха за тормоз от страна на православни свещеници, според които пасторите представляват „секти“. Главното мюфтийство обвиняваше правителството за финансовите затруднения, довели до неговата неспособност да заплаща

възнаграждение на имамите. Въпреки протестите, довели до отказ на официално разрешение за провеждане на ежегодния марш в чест на Христо Луков, маршът се проведе. Еврейски НПО изразиха загриженост, че проявите на антисемитизъм се приемат като нещо обикновено. Според Свидетели на Йехова някои медии продължават да представят в невярна светлина тяхната дейност и да поощряват тормоза срещу тях. Продължиха вандалските действия срещу молитвени домове на мюсюлмани, евреи и Свидетели на Йехова. Християнски и мюсюлмански групи проведоха възпоменателни събития за популяризиране на религиозна толерантност.

Мормоните сигнализираха за 22 случая на физическо нападение и тормоз срещу техни мисионери в Благоевград, Бургас, Плевен, Сливен, Русе, Стара Загора, Хасково, Пловдив и София. Така например на 26 януари в Пловдив мъж се нахвърли срещу двама мормонски мисионери, крещейки и псувайки след тях, докато те побегнали. Представители на мормоните заявиха, че при нито един от тези инциденти полицията не е установила самоличността на нападателите, като в някои случаи вероятно е преценила, че инцидентите не си струва да бъдат разследвани.

На 27 юни на паркинга пред супермаркет две непълнолетни момичета нападناха с удари, ритници, плюене, крясъци и обиди съпругата и двете дъщери на заместник-главния мюфтия Биралли Мюмюн Биралли. Съпругата на мюфтията носела забрадка по ислямски обичай. Районната прокуратура повдигна срещу извършителките обвинения в хулиганство и ги постави под наблюдение на инспектор от деска педагогическа стая. Висшият мюсюлмански духовен съвет осъди нападението, като заяви, че то е последица от публичното говорене срещу мюсюлмани на медии и политици, включително в Народното събрание. Заместник-председателят на ВМРО Ангел Джамбазки защити момичетата, заявявайки, че те били жертвите, а мюсюлманките ги били нападнали първи. Към края на годината прокуратурата все още подготвяше делото за внасяне в съда.

Свидетели на Йехова съобщиха за шест случая на физическо нападение и заплахи в Перник, Враца, Попово, Елхово, Мездра и Лом. Макар полицията да е откликнала на жалбите им, според тях прокурорите са прекратили и шестте дела поради липса на доказателства.

Обединени евангелски църкви сигнализира, че православни свещеници са оказвали натиск върху директори на затвори да ограничават достъпа на „сектантски“ протестантски свещеници до затворническата популация.

Протестанти съобщиха, че някои православни свещеници призовават полицията да предприеме мерки срещу протестантски пастори, понеже, според тях, пасторите представляват „секти“.

През юли Шри Чинмой Център спечели дело за дискриминация, заведено срещу Десислава Панайотова, директор на Центъра за религиозни изследвания и консултации и главен редактор на интернет страницата на Светия синод на БПЦ. Софийският районен съд нареди на Панайотова да заплати обезщетение в размер на 700 лева, задето е убеждавала управители на концертни зали да не ги отдават на центъра за организиране на концерти с основаниято, че той представлява „секта“, и я предупреди да се въздържа от подобни действия за в бъдеще.

На 20 юни районната прокуратура в Шумен повдигна обвинение срещу мъж за физическо нападение през 2016 г. срещу член на Свидетели на Йехова. След като първоначално мъжът беше поставен под домашен арест, а в последствие освободен до доизясняване на случая, властите го обвиниха в хулиганство и физическо насилие за това, че е причинил на свидетеля на Йехова множество охлузвания и сътресение на мозъка, след като последният го поканил на една от сбирките на групата. Към края на годината производството още не беше приключило.

През юни Главното мюфтийство събщи, че е спряло да плаща заплати на имамите, защото се наложило да пренасочи средства за издръжката на трите духовни средни училища в Момчилград, Шумен и Русе, след като Диянетът е оттеглил финансирането си за училищата в отговор на действия, предприети от българското служебно правителство, което управлява от януари до май. Според служебното правителство е имало турска намеса в предизборната кампания, в резултат на което няколко представители на Диянета бяха експулсирани от страната. Заради пренасочване на средства за училищата, натрупани данъци и други задължения към хазната, както и замразяване от правителството на някои от активите на вероизповеданието заради неплатени данъци, Главното мюфтийство остана без средства да плаща на имамите, много от които бяха започнали да си търсят работа в чужбина. През август Главният мюфтия Мустафа Алиш Хаджи поиска Народното събрание да приеме закон,

предоставящ достатъчно държавно финансиране на всички вероизповедания в страната с оглед осигуряване на нормалното им и независимо функциониране.

През февруари неправителствените Организация на евреите в България „Шалом“ и „Бней Брит“ призоваха за налагане на забрана върху насрочения за 18 февруари ежегоден марш на националистите в чест на Христо Луков, ръководил пронацисткия Съюз на българските национални легиони преди и по време на Втората световна война. Движението за права и свободи, Българската социалистическа партия и други НПО излязоха с декларации против марша, а негови опоненти организираха малък протест на 12 февруари. Кметът на София Йорданка Фандъкова отново отмени разрешението за провеждане на марша като заплаха за обществения ред, но разреши на поддръжниците му да се съберат пред паметната плоча на Луков. Въпреки забраната Българският национален съюз организира шествие в центъра на София, в което участваха около 1000 души при засилено полицейско присъствие. Преди марша полицията задържа осем предстоящи участници заради нетрезво състояние и притежаване на опасни предмети, но впоследствие ги освободи, без да бъдат повдигнати обвинения срещу тях.

От ОЕБ „Шалом“ заявиха, че в течение на годината не е имало случаи на насилие, основано на антисемитизъм, но остават загрижени относно зачестяващите случаи на ненасилствени антисемитски прояви. Според „Бней Брит“ антисемитската риторика все повече се възприема като нещо нормално. И двете НПО заявиха, че властите са престанали да обръщат внимание на футболните запалнянковци, показващи нацистки символи по време на футболни срещи, възприемайки подобни инциденти като футболно хулиганство, а не като престъпления от омраза. Те сигнализираха, че сувенирни предмети с нацистки символи се продават навсякъде по туристическите обекти в страната. През септември „Шалом“, с подкрепата на Министерството на външните работи, се обърна с писмо към кмета на Несебър Николай Димитров, с което го помоли да вземе мерки срещу продажбата на подобни сувенири и го информира за възможните санкции. Кметът разпореди проверка на всички сергии за сувенири на територията на общината, но инспекторите не откриха нарушения на закона. Въпреки това властите предупредиха уличните търговци да не продават подобни артикули. През януари, след намеса на „Бней Брит“, най-голямата верига книжарници в страната „Хеликон“ се извини публично и изтегли от продажба книгата „Моята борба“.

Други християнски деноминации сигнализираха за продължаващо, според тях, неуважително отношение от страна на Българската православна църква, цитирайки

декларацията на БПЦ от 2016 г., в която се казвал, че „няма други църкви, а само ереси и схизми“, които, представяйки се за църкви, извършват грях от богословска, догматична и канонична гледна точка.

Според Свидетели на Йехова клеветническите публикации в медиите са намалели, но определени медии продължават редовно да представят в грешна светлина тяхната дейност и убеждения. Те заявиха, че репортери от кабелната телевизия СКАТ продължават да ги подлагат на тормоз, да ги обвиняват в престъпни деяния и да приканват зрителите си всеки път, когато се натъкнат на представители на тяхното вероизповедание, да съобщават в полицията. На 5 януари Върховният административен съд потвърди решение на Бургаския административен съд от октомври 2016 година, с което се отхвърля жалба на ТВ СКАТ срещу решение на Комисията за защита от дискриминация. Комисията бе наложила глоби съответно от 2000 лева на СКАТ и 1200 лева на двама журналисти за разпространение на невярна информация и правене на коментари, представляващи дискриминация срещу Свидетели на Йехова.

През април социологическата агенция „Алфа Рисърч“ публикува резултатите от изследване, проведено през 2016 годна с подкрепата на Нов български университет и финансирано от Фондация „Конрад Аденауер“ с участието на 1200 лица, определили себе си като мюсюлмани в преброяването от 2011 г. Според изследването 57.3% от анкетираните подкрепят използването на светска съдебна система, докато 0.7% предпочитат прилагането на законите на Шериата за разрешаване на правни спорове. Други 16.6% заявяват, че споровете трябва да се решават от Бог или Аллах, а според 12% – от имама или мюфтията. Според резултатите от изследването 53.5% от анкетираните са против носенето на забрадка или бурка на публични места, докато 1.6% смятат, че жената винаги трябва да бъде с покрита глава. Според 51% от респондентите религията играе важна роля в живота им, 20% заявяват, че са силно набожни, докато 70% определят себе си като „по-скоро религиозни“.

Според Свидетели на Йехова, водачи на еврейската общност и Главното мюфтийство съответните им молитвени домове са ставали обект на вандализъм от рода на изрисувани свастики, графити и счупени прозорци. Така например на 28 май лица, за които се подозира, че са футболни хулигани, хвърлиха бирени бутилки и кофи за отпадъци по софийската джамия, крещейки обидни думи срещу мюсюлманите и исляма. На 11 юли Свидетели на Йехова съобщиха, че неизвестни лица са хвърлили яйца и камъни по техния молитвен дом в Попово. Също през юли жители на столичния квартал

„Орландовци“ окачиха свински глави върху оградата на строеж на жилищна сграда, собственост на Главното мюфтийство, в знак на протест, че тя щяла да се превърне в „свърталище на радикални ислямисти“. През септември неизвестни лица събориха и счупиха надгробни плочи в еврейското гробище в София. До края на годината полицията не бе извършила арести във връзка с нито един от тези инциденти на вандализъм.

През февруари Танер Вели, районен мюфтия на Пловдив, бе домакин на третото ежегодно Кафе на толерантността – възпоменателно събитие, отбелязващо нападението срещу местната Джумая джамия през 2014 г. Участваха представители на християнската и еврейската общност, на местните органи на властта, чуждестранни дипломати и членове на гражданското общество.

На 30 октомври ОЕЦ организира честване на 500-годишнината от Реформацията. Столична община бе съорганизатор на събитието, финансирано от Националния съвет на религиозните общности – подкрепяна от правителството организация с нестопанска цел, насърчаваща религиозната толерантност и съставена от представители на българската православна, арменската православна, мюсюлманската, евангелската, католическата и еврейската общност. Първоначално съветът беше получил средства от правителството за организиране на ежегодния Фестивал на религиите, но ги предостави на ОЕЦ. Повече от 3000 души участваха в събитието, на което бе представена историята на Реформацията, както и развитието на протестантското движение в България.

Раздел IV. U.S. Политика на правителството на САЩ

Посланикът на САЩ и служители на посолството продължиха да дискутират с представители на Дирекция „Вероизповедания“, със службата на омбудсмана, с Комисията за защита от дискриминация, с местната власт и правоприлагащите органи случаи на дискриминация по религиозен признак, тормоз срещу религиозни малцинства, откази на разрешителни за строеж на нови храмове и законодателни инициативи, ограничаващи свободата на религията. По време на ифтарата при президента Радев високопоставен представител на посолството обсъди темата за религиозната толерантност.

През януари посланикът, заедно с няколко други чужди посланици, написа протестно писмо до кмета на София Йорданка Фандъкова срещу планираното провеждане на

марша в памет на Христо Луков. През февруари посолството излезе с изявление в отговор на марша, осъждащо езика на омразата, ксенофобията и подстрекателството към насилие.

Представители на посолството продължиха да се срещат с членове на Националния съвет на религиозните общности и Главното мюфтийство, както и с водачи на мормонската, на Свидетелите на Йехова, на католическата, протестантската, арменската православна, мюсюлманската и еврейската религиозни общности, с правозащитни групи като Българския хелзинкски комитет, „Маргиналия“, Център „Инфорома“ и Софийски форум за сигурност, както и с представители на академичните среди, за да обсъждат проблеми на религиозните общности, включително предлаганите законодателни промени, които потенциално биха ограничили свободата им при упражняване на съответните религии.

Посланикът продължи да се среща с „Шалом“ и „Бней Брит“ за обсъждане на необходимостта от противопоставяне на антисемитизма и езика на омразата. В изказванията си по повод отбелязването на 74-та годишнина от спасяването на българските евреи през март, на събитието Ден на толерантността и междуетническата подкрепа в Кърджали на 31 март и в речта си на празничната вечеря Шабат през юни посланикът говори за поуките от Холокоста и необходимостта от толерантност към различните религиозни общности.

На 20 ноември посланикът се срещна с Главния мюфтия Мустафа Алиш Хаджи, за да обсъдят толерантността и финансовите затруднения на мюсюлманското вероизповедание, както и предлаганите законодателни ограничения върху някои религиозни практики.

На 14-15 март заедно с Комисията за защита от дискриминация посолството бе домакин на семинар по религиозна толерантност, поставящ си за цел насърчаване на диалог между гражданското общество и представителите на правителството и обсъждане на ситуацията с малцинствените религиозни общности. В семинара участваха близо 80 представители на всички основни вероизповедания, НПО, държавни институции, медии и други групи. Работните сесии от семинара включваха преглед на правната рамка и историята на религиозните свободи, опазването на свободата на вероизповеданията в контекста на националната сигурност, защитата срещу дискриминация по религиозен признак, популяризирането на модели за добро управление, работата с религиозните

общности, застъпничеството за религиозните свободи и измерването на религиозната дискриминация и престъпленията от омраза. Намиращите се в София за участие в семинара официални представители на Държавния департамент, Министерството на правосъдието и Министерството на вътрешната сигурност на САЩ се срещнаха също с представители на правителството и НПО, за да обсъдят практиките на правителството по отношение на религиозните свободи, образованието за толерантност, прилагането на закона срещу престъпленията от омраза и обучението на правоприлагащите органи, както и стремежа към по-силна ангажираност по въпроси на Холокоста.

На 30-31 март посланикът посети Кърджали за участие в Деня на толерантността и междуетническата подкрепа, организиран от Института „Олга Ленгиел“. Събитието събра близо 600 ученици и техните учители от 15 гимназии, участвали в национален конкурс за написване на есе за спасяването на българските евреи през Втората световна война. В своето изказване посланикът припомни българската история на религиозна толерантност и важността на опазването и укрепването на това наследство.

На 31 март посланикът се срещна с районния мюфтия на Кърджали Бейхан Мехмедов, с когото обсъдиха реституцията на религиозните имоти, предоставянето на подходящ избор на ястия в менюто на училищата за деца-мюсюлмани, както и други предизвикателства, пред които е изправена местната мюсюлманска общност.